

כשאני נשארת לבד" מאת בר יוסף" קול השלום הנעדר מהחברה הישראלית אברהם ג'והר, ירושלים

הקול והצבע הם שני דברים שמשכו את תשומת ליבי בשיריה של המשוררת הישראלית חמוטל בר יוסף, שתרגומם הערבי, המלווה בנוסח המקור יצא בסדרת "כתאב אבן לקמאן" בקהיר, בעריכתו ובתרגום של המשורר נעים עראידי בשיריה, שהכותרת שבחורה להן מעוררת מחשבה, היא מבטאת את עצמה, את דעותיה וחלומותיה ומציגה את השאלות שלה, ומבטאת את פגמי ההווה וטירופו, וחוסר התועלת שבפעילות הפוליטית הנוכחית בזירת הסכסוך הערבי-ישראלי.

ב"כשאני נשארת לבד" מצביעה המשוררת על דעיכת קולה – קול השלום וההגיון – לטובת המולת המלחמה וזעקותיה. ואל בדידותה הטהורה בתוך חברה שאינה מאמינה במחשבותיה ואינה מעניקה משקל למעשיה, אינה שומעת את קריאותיה ואת זעקותיה לעזרה ואת הנחיותיה, ואפילו את לעגה הביקורתי הזועם. היא מבטאת את היותה גולה בתוך חברתה, משום שהיא מייצגת את קול השלום וההגיון, בעוד האחרים מייצגים את קול המלחמה, ההרג, הצער והנעדרים, ואת מכשירי הקשר הצבאיים. מדינה לא ברורה שאינה מעניקה ביטחון לאזרחיה וממשיכה להרוג את בניה. היא כולאת את בניה בכלא תפיסותיה, ומקצצת את השטחים הירוקים, על מנת שהאדום יתפשט, השחור ישלט [משחק מלים בערבית – אורי] וילדות יהוד משחקות בגורלה הורוד. זו המדינה שהמשוררת מוחה עליה ואינה רוצה בה, משום שהיא הולכת לכיוון של צריכה ועד צריכה, "הוי צרה באיזו צרה את צרורה?" (עמ' 39), "מתי תבינו את הזלזול" (עמ' 32).

היא שם לבדה, קוראת ואין עונה.

המשוררת פתחה את קובץ שיריה בשיר ששמו "יונה" והוא כאילו מגיש תעודת זהות אישית. היא מתאחדת עם היונה כסמל וכמציאות. היא המשוררת/ היונה המחפשת את השלום שהיא רוצה בו וחולמת עליו. היא מסיימת את הקובץ בשיר "גבול", שם אין גבול ברור "בין כרי הנדיבות הפוריה, לשטח הממוקש" [כך בתרגום, בלי "חולשות", כמו שגם "בחיי ובחייכון" נעדר!] שם ליד מעיינות הירדן.

בין ה"יונה" הפותחת את הקובץ לבין ה"גבול" המסיים אותו, ישנו גבול מיוחד של מציאות מיוחדת, שאותו ציירה המשוררת בשתיקתה ובקריאתה לזעקה, שמשמעותה מחאה ופעולה. היא ציירה אותה בצבעיה, שאותם הזכירה במכוון, כי הצבע אצלה משמעותו דבר או דברים. זו שפה מיוחדת בסמליות שלה, ובמשמעותה אצל המשתמש בה או המביט בה.

השתיקה השלטת אצל המשוררת היא שתיקה דוברת, האומרת, שולחת מסרים ומדברת. הצבעים הרגילים הפכו על ידה לבעלי משמעותיות ולסמלים אומנותיים, כפי שהיא החליפה את נתוני החושים, והמלים הפכו כחולות, והתכלת היא טוהר, ושמיים וים וחיים ודממה, והרצועה הכחולה והלבנה בה היא קושרת את שערה מסמלת בברור את הסמל הישראלי הידוע, סמלה של המציאות הקיימת, כפי שהדגל הצהוב בידי הילד הערבי הוא סמל למציאות קיימת שניתן לפרשו [את ה"דגל"] במספר דרכים (האם הוא דגלה של תנועת פתח? או "דגל חזבאללה?"), אך זהו אותו דגל המסתיר את ירושלים מהעין, "את ירושלים שלו, ואת ירושלים שלו".

המשוררת מצטיינת באומץ להודות, כשהיא מקריבה את עצמה מבחינה אומנותית, ולהצביע על השתיקה חסרת האונים, נטולת ההשפעה, וקראה ליונה/ למשוררת עצמה [ל"עצמי" של המשוררת] לצעוק, ומחות ולהשמיע קול: "תלמדי לצרוח/ תלמדי לנקום/ גרונך יתחזק ויתקשח/ קולך יתעבה" (עמ' 21). היא מבקרת את עצמה כשהיא מדברת על חוסר האונים וההשפעה שלה: "נואמת על שלום ואהבה בקול צרוד/ מנקרת

ומקרקרת, ניצה ככל הניצים" (עמ' 22). היא מצביע פעם נוספת על הקול הבלתי נשמע: "וקולי משותק" (עמ' 26). הקול בשייר המשוררת הוא מסוגים שונים: יש קול המייצג את את השמחה המקווה, כי הוא מרמה (שתהיה מדינה: "עזרא, אמרתי, כבר יש לנו מדינה!", שאחר כך יתברר שהיא "מדינה לא ברורה" (עמ' 32).

הקול הרגיל, שהאנשים התרגלו אליו הוא קול המוות המועבר באמצעות המכשיר: "זה הקול הנמסר במכשיר מרובע/ מגב מעיל אפור של חייל מילואים/ בהתנדבות כך נמסר, שלוש יממות/ חיטט בין החורבות עד שמצא: (אחי, אחי/ ונצק איתו כולנו הלילה בחלום... בלהקות הולכות ומתרבות" (עמ' 58-59).

קולה של המשוררת עליו דיברתי נותר בלתי מובן, תועה, מזהיר, אך כשהוא מדבר, הוא שואל בכוח ובזעם: "מתי תבינו את העלבון?" (עמ' 63). משום שהיא אינה רוצה את קולות היבבה ולא את יללות השממה "והחורבן" (עמ' 67), כי "האוויר מלא זבובוני מלים מתוזזות" (עמ' 74) בעידן זר, "עידן הפלאפונים

אין קשר עם העולם החיצון בעידן הפלאפונים והדואר האלקטרוני! אין קשר עם העולם. "עלה מפלס הכינרת!/ רציתי לצעוק, כדי שישמעו כולם/ וראיתי שאי אפשר באימייל לחו"ל/ ולא בשום שפה אחרת" (עמ' 77).

לשון האב כבולה [כך בתרגום!], אינה מבטאת את אימת ההלם ואת הגלות ואת חוסר הרצון, והמאפיין שלה היא חוסן השתלבות ותקשורת (עמ' 100), ולשון המשוררת/ קולה חנוק, בלתי נשמע, חולמת על אגדות על (עצי זית שהיא מחברת לאחר שנשמעת צפירת הארבעה) (עמ' 13).

הצבע

המשוררת מרבה להזכיר צבעים בשירה, דבר המצביע על כך שהיא משתמשת בלשון מיוחדת לה. השימוש שלה בצבעים מופיע במימדים שונים: ישנו הצבע הורוד, של הבגדים הישנים, המוביל לאהבה ולקשר (עמ' 32). וזהו אותו הצבע שלבשו ילדות יהוד לשווא ולאי בהירות הצבע השחור משמש את המשוררת עבור הנמלים והבשורה. והצבע הירוק מאבד את זהותו בג'ונגל החורבן והאבדן, ופרחי האביב הצהובים הנפתחים כדי שהזרועות יחבקו אותן, והתחום הירוק המצטמצם ומתאבד (עמ' 46-47). ישנו העיפרון הצהוב, שהמשוררת חשה בנחת כשהסוחר משולף אותו מאוזנו כדי להראות לה חלפן "ישר, ואילו הנער הנושא דגל צהוב מסתיר את ירושלים "שלי ושלו

המשוררת עושה שימוש מגוון בלשון הצבעים. היא משתמשת בה על מנת לשרת את התוכן הסמלי שלה.

הצבע אצלה אינו זקוק ללשון, משום שהוא לשון בפני עצמו

הרצועה השחורה והלבנה

השמלה הכחולה שלבשה אימה, והמלים כחולות

האדום והשחור הם הצבעים היחידים הנעלמים מקשת לקישוט על ידי הילד המורט (?) את הקשת

המשוררת מציגה את שירה, את חשיבתה, את עצמה, ואת דעותיה בשירים אלה, הגולים, הלועגים למצבה של ירושלים ותושביה – אלו היושבים בה ואלה הרוצים להשתלט עליה

(גביע גדול של בדולח" וכו' (כל השיר"

היא משתמשת בהצגה האומנותית להעביר את המשמעויות והמחשבות שלה

שירים אלה הם קול נועז ויפה של מצפון אנושי שלא זוהם על ידי התעמולה הציונית, ואנושיותו לא נשללה

מוגש למועדון התרבותי של היום השביעי, ליום ה' 28.10.2010